

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT

**DESPRE LIMBAJUL FIGURAT LA
SALMAN RUSHDIE. O PERSPECTIVĂ A
TRADUCERII
(REZUMAT)**

**Doctorand,
Anton (Radu) Izabela – Daniela**

**Conducător științific,
Prof. univ. dr. habil. Neagu Mariana**

Seria U 1: Filologie – Engleză Nr. 23

GALAȚI

2024

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT

**DESPRE LIMBAJUL FIGURAT LA
SALMAN RUSHDIE. O PERSPECTIVĂ A
TRADUCERII**

Doctorand, Anton (Radu) Izabela – Daniela

Președinte

Prof. univ. dr. habil. Nicoleta IFRIM

Director Școala doctorală de Științe Socio-Umane,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Conducător științific

Prof. univ. dr. habil. Mariana NEAGU

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Referenți științifici

Prof. univ. dr. habil. Mona-Brigitte ARHIRE

Universitatea „Transilvania” din Brașov

Conf. univ. dr. Dana Janeta BĂDULESCU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. habil. Floriana POPESCU

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Seria U 1: Filologie – Engleză Nr. 23

GALAȚI

2024

Seriile tezelor de doctorat susținute public în UDJG începând cu 1 octombrie 2013 sunt:

Domeniul fundamental ȘTIINȚE INGINEREȘTI

- Seria I 1: Biotehnologii
- Seria I 2: Calculatoare și tehnologia informației
- Seria I 3: Inginerie electrică
- Seria I 4: Inginerie industrială
- Seria I 5: Ingineria materialelor
- Seria I 6: Inginerie mecanică
- Seria I 7: Ingineria produselor alimentare
- Seria I 8: Ingineria sistemelor
- Seria I 9: Inginerie și management în agricultură și dezvoltare rurală

Domeniul fundamental ȘTIINȚE SOCIALE

- Seria E 1: Economie
- Seria E 2: Management
- Seria E3: Marketing
- Seria SSEF: Știința sportului și educației fizice
- Seria SJ: Drept

Domeniul fundamental ȘTIINȚE UMANISTE

- Seria U 1: Filologie - Engleză
- Seria U 2: Filologie - Română
- Seria U 3: Istorie
- Seria U 4: Filologie - Franceză

Domeniul fundamental MATEMATICĂ ȘI ȘTIINȚE ALE NATURII

- Seria C: Chimie

Domeniul fundamental ȘTIINȚE BIOMEDICALE

- Seria M: Medicină
- Seria F: Farmacie

Cuprins

Cuvinte cheie	7
Introducere	7
Justificarea cercetării.....	7
Întrebări de cercetare.....	8
Metodologia cercetării și corpus.....	9
Capitolul 1. Limbajul figurat în discursul cotidian. O perspectivă cognitivă	11
Capitolul 2. Limbajul figurat în discursul literar. Către un sens al alterității la Salman Rushdie	12
1. Metafora literară.....	12
2. Un joc de cuvinte și magie: Limbajul figurat la Salman Rushdie.....	13
3. “Inventând pământul de sub picioare” din perspectiva lui Rushdie	14
Capitolul 3. Metafora în traducere. Salman Rushdie – un „traducător” al Indiei	15
1. Către o Teorie cognitivă a traducerii.....	15
2. Aspecte lingvistice și culturale în traducere.....	16
3. Traducerea în opinia lui Rushdie sau Rushdie ca un „traducător” al culturilor?.....	17
Capitolul 4. Metodologia cercetării	19
Capitolul 5. Problematika romanelor lui Salman Rushdie. Limbajul figurat în traducere	19
1. <i>The Ground Beneath Her Feet</i> – un cântec de dragoste orfic	19
2. <i>Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights</i> – „O mie și una de nopți moderne”....	22
3. Analiza comparativă a limbajului figurat în traducere.....	23
4. Analiza datelor: Chestionarul <i>Ce înseamnă a fi migrant în ziua de azi?</i>	26
Remarci finale	31
Referințe selectate	33

Cuvinte cheie: lingvistica cognitivă, studii de traducere, Salman Rushdie, limbaj figurat, metafora cognitivă, metonimia cognitivă, analiză comparativă, procedee de traducere, variație culturală, identitate, alteritate, condiția migrantului, India.

Introducere

Tabloul postcolonial al literaturii engleze a fost subiectul a numeroase studii, dar unele aspecte ar trebui încă analizate și acesta este un efort ce presupune foarte multe provocări: această teză abordează limbajul figurat în general, și mai ales metafora și metonimia. Mai mult decât atât, intenția mea este de a investiga în mod deosebit acele metafore particulare care se referă la „identitate” și „alteritate” în romanele lui Salman Rushdie *The Ground Beneath Her Feet* și *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*, examinându-le din perspectiva lingvisticii cognitive.

Prezenta teză are ca scop explorarea **opțiunilor scriitorului pentru limbajul figurat, pe de o parte, și a alegerilor pentru traducerea limbajului figurat original (și a stilului său) în română de două traducătoare române, pe de altă parte.** Acesta este elementul de noutate adus de lucrare. Originalitatea studiului provine din modalitățile în care este investigat limbajul figurat al lui Rushdie, metaforele și metonimiile sale fiind inventariate și analizate din punct de vedere al lingvisticii cognitive. Este esențial să dezvăluim bogăția stilului scriitorului pentru a evidenția atât valoarea teoretică, precum și cea practică a metaforei literare.

Justificarea cercetării

Pentru a realiza toate acestea, studiul abordează **Teoria metaforei conceptuale și Teoria metonimiei conceptuale** pentru a oferi explicațiile necesare care fac instrumentele cognitive în discuție – metafora conceptuală și metonimia conceptuală – comprehensibile și compatibile cu propriul univers lingvistic și conceptual al cititorului.

Dacă sunt mai aproape de mentalul cititorului, metaforele și metonimiile devin parte a modului personal de gândire al acestuia și sunt recunoscute mai ușor ca fiind obișnuite sau inovatoare în cadrul propriului său sistem conceptual. Dacă oamenii devin mai conștienți de puterea cuvintelor și de sensurile conceptuale ale acestora, ei devin mai conștienți de chestiunile

globale și pot contribui la ameliorarea problemelor reale ale lumii. Aceasta poate fi **importanța practică a acestui studiu de lingvistică cognitivă** și relevanța lui pentru un public mai larg.

Pentru a crea o paralelă între analiza celor două romane și experiența de migrație a oamenilor reali, prezentul studiu utilizează chestionarul ca metodă de explorare a sentimentelor, stărilor sufletești și emoțiilor migranților. Funcția lui este de a corela lumea ficțiunii cu cea a migranților și de a demonstra faptul că Rushdie este un scriitor autentic, care se inspiră din lumea reală și din propria experiență în calitate de scriitor migrant. Mai mult decât atât, metaforele conceptuale pe care migranții reali le folosesc în mod tipic când se concentrează pe propriile sentimente și emoții sunt esențiale pentru a creiona profilurile psihologice ale acestora ca persoane în căutarea unei vieți mai bune. Așadar, **această teză poate contribui la studiile de sociolingvistică**, precum și **la studiile despre migrația umană**, de vreme ce aduce noi direcții de cercetare în aceste domenii și, de asemenea, le îmbogățește cu noi dimensiuni, utilizând instrumente specifice din lingvistica cognitivă.

Toate metaforele atotcuprinzătoare din romanele lui Salman Rushdie oferă o panoramă edificatoare a perspectivei scriitorului asupra vieții, ficțiunii, realității și experienței. Realismul lui magic invadează realitatea și fantasticul creează o lume bogată de idei și imagini în operele sale literare, astfel încât fiecare roman devine o metaforă extinsă, comprehensibilă și reprezentativă a ficțiunii, a idealurilor umane, a vieții în general.

Întrebări de cercetare

Precum am stabilit mai sus, **scopul principal** al tezei este să evidențieze rolul jucat de limbajul figurat – în principal de metaforă și metonimie – în romanele lui Salman Rushdie *The Ground Beneath Her Feet* și *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*, din perspectiva lingvisticii cognitive, pe de o parte, și modul în care limbajul figurat a fost tradus în română de două traducătoare române, transpunând farmecul și magia originalului, pe de altă parte.

În concordanță cu această idee, principalele **obiective** ale tezei sunt:

- să investigheze folosirea limbajului figurat de către Rushdie în cele două romane, concentrându-se pe metaforă și metonimie;
- să discute efectul metaforei și metonimiei în cadrul contextului mai larg al stilului literar al lui Rushdie;

- să analizeze metaforele și metonimiile frecvent utilizate de Rushdie în cele două romane, din perspectiva lingvisticii cognitive;
- să compare metaforele și metonimiile originale cu traducerea lor în română.

Întrebările de cercetare care ghidează abordarea științifică sunt următoarele:

1. Din perspectiva lingvisticii cognitive, care sunt cele mai relevante figuri de stil în cazul textelor lui Salman Rushdie?
2. Ce tipuri de metaforă și metonimie utilizează Rushdie în principal în cele două romane?
3. Poate lingvistica cognitivă să contribuie la determinarea măsurii în care tropii lui Rushdie sunt cultural specifici și acest lucru afectează alegerile de traducere?
4. Cum este păstrat sensul original al figurilor sale de stil când acestea sunt traduse în română?

Premisa acestei cercetări este aceea că cele mai multe figuri de stil pe care Rushdie le folosește în romanele sale *The Ground Beneath Her Feet* și *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights* sunt cultural specifice, împletite cu elemente ale universului său cultural indo-anglez, și când sunt traduse în română, ele își păstrează sensul original, relevanța și eficacitatea doar dacă/atât timp cât își păstrează și înțelesurile culturale.

Absența lucrărilor de cercetare în domeniu – însemnând că nu există studii din perspectiva lingvisticii cognitive despre cele două romane ale lui Salman Rushdie care fac obiectul acestei analize – poate fi acoperită prin această cercetare atât timp cât aceasta reușește să investigheze stilul lui Rushdie într-un mod inedit. Mesajul autorului poate fi ușor înțeles și totodată impactul asupra cititorului poate fi mai puternic dacă mijloacele stilistice sunt percepute într-un mod mai potrivit de cititori.

În concluzie, deși mulți cercetători au scris despre Rushdie de-a lungul anilor, din perspective diferite, **nu există studii atât despre limbajul figurat, cât și despre traducere în ceea ce privește cele două romane în discuție.**

Metodologia cercetării și corpus

Corpusul utilizat în acest studiu constă în textele originale ale romanelor lui Rushdie *The Ground Beneath Her Feet* (2000) și *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights* (2015) și în traducerile în română ale celor două romane, evidențind figurile de stil caracteristice stilului de scriere al lui Rushdie. Prima traducere este *Pământul de sub tălpile ei*, realizată de Antoaneta Ralian și publicată în 2011, iar cea de-a doua este *Doi ani, opt luni și*

douăzeci și opt de nopți, realizată de Dana Crăciun și publicată în 2015.

Pentru a demonstra premisa acestei teze, metode calitative precum analiza textului și metode de comparare și contrastare a textului original cu versiunea lui în română sunt îmbinate cu metode cantitative, precum identificarea numerică și inventarierea metaforelor și a metonimiilor, sau chestionarul. Aceste două tipuri de metode de cercetare se completează reciproc în sensul că arată rolul jucat de limbajul figurat în ficțiunea lui Salman Rushdie, ca și în faptul că ele leagă ficțiunea de realitate, adică lumea personajelor lui Rushdie cu lumea migranților reali.

În procesul de identificare a cuvintelor referitoare la metaforă sunt folosite două proceduri: MIP și MIPVU. În procesul de identificare a cuvintelor referitoare la metonimie, este folosită procedura propusă de Eva Biernacka (2013).

Metoda de identificare a cuvintelor folosite metaforic în discurs, cunoscută ca MIP, este procedura de identificare a metaforei care a rezultat din colaborarea membrilor din Grupul de cercetare Pragglejaz în 2007. MIPVU reprezintă versiunea extinsă și mai elaborată a MIP și este rezultatul proiectului *Metaphor in Discourse*, desfășurat la Universitatea VU Amsterdam de G. J. Steen, A. G. Dorst, J. B. Herrmann, A. A. Kaal, T. Krennmayr și T. Pasma în 2010. Procedura în 4 pași a Evei Biernacka (2013) este o metodă foarte utilă pentru identificarea metonimiei: etapa cheie este 3c, pasul în care analistul trebuie să decidă dacă sensul contextual și cel de bază sunt strâns conectate în termenii situației evocate de text.

Luând în considerare obiectivele și întrebările de cercetare stabilite mai devreme, studiul analizează metaforele și metonimiile pe care Salman Rushdie le utilizează în cele două romane, subliniază rolul și efectele acestora, și scoate în evidență procedurile prin care sunt traduse în română. Analiza cognitiv lingvistică este completată de un chestionar care investighează statutul migranților în societatea de azi. Rolul acestei metode cantitative este de a completa analiza textului (utilizată ca principală metodă calitativă) pentru a realiza o mai bună înțelegere a fenomenului de migrație, atât în ficțiune, cât și în lumea reală.

În principiu, chestionarul *Ce înseamnă a fi migrant în ziua de azi?* se ocupă de sentimentele, emoțiile și stările sufletești ale migranților, de vreme ce aspectele psihologice sunt importante în viețile oamenilor. A fost aplicat în februarie 2024 pe un eșantion de 30 de persoane având statutul de migranți, persoane care în general au plecat din Est pentru a trăi în Vest. Analiza datelor realizează corelații liniare între două seturi de variabile, conform coeficientului de corelație Pearson.

Capitolul 1: Limbajul figurat în discursul cotidian. O perspectivă cognitivă

Scopul acestui capitol este de a oferi contextul teoretic pentru înțelegerea următoarelor părți ale tezei, în mod special a analizei textului din Capitolul 5. În primul rând, capitolul subliniază anumite noțiuni de bază din lingvistica cognitivă relevante pentru temă, și, în al doilea rând, se concentrează pe limbajul figurat, mai ales pe metaforă și metonimie, ca instrumente cognitive esențiale.

Describe atât Teoria metaforei conceptuale, cât și Teoria metonimiei conceptuale, explică rolul contextului în construcția sensului metaforic, furnizează o clasificare a metaforelor și o clasificare a metonimiilor, definește rolul metaforelor primare și, la sfârșit, subliniază câteva aspecte ale acestui continuum metaforă-metonimie.

Abordarea lingvisticii cognitive a adus o perspectivă inovatoare asupra limbajului figurat, arătând faptul că practic nu există o distincție clară între limbajul literal și cel figurat. Așadar, cele două limbaje nu ar mai trebui privite ca fiind opuse: lingvistica cognitivă a postulat existența unui continuum de la expresiile lingvistice pur literale la cele non-literale care se îmbină unele cu celelalte, ca și existența unui continuum metaforă-metonimie, de vreme ce există metafore bazate pe metonimie și metonimii motivate metaforic, atât în limbajul cotidian, cât și în discursul literar. Limba este fără îndoială împletită cu cogniția, limbajul figurat fiind în mod esențial o chestiune de gândire, deci omniprezentă în limbă și în cogniție.

Deși există nenumărate figuri de stil în limbajul cotidian și în discursul literar, metafora pare să fie fundamentală atât în limbă, cât și în gândire. Metonimia este egală ca importanță și poate fi la fel de omniprezentă în limbă ca și metafora.

Cele două mecanisme de gândire sunt diferite ca structură, dar sunt câteodată foarte dificil de separat. Precum am stabilit mai sus, acesta este motivul pentru care lingviștii cogniviști sunt de părere că există un continuum metaforă-metonimie, în care cele două instrumente cognitive se împletesc de-a lungul unui continuum de procese de corespondență conceptuală.

Capitolul 2: Limbajul figurat în discursul literar. Către un sens al alterității la Salman Rushdie

1. Metafora literară

Acest capitol continuă investigarea limbajului figurat, evidențiind importanța acestuia în discursul literar, în general, și rolul său în romanele lui Rushdie, în particular. Metafora literară este creionată în interiorul cadrului mai larg al limbajului figurat, în timp ce exemple ale procedurilor de extindere, elaborare și compunere a metaforelor din romanele lui Rushdie sunt oferite ca proceduri de creare a metaforei inedite.

Toate modurile gândirii metaforice pe care poeții le utilizează și le invocă la cititorii lor constituie o parte importantă a ceea ce face metafora poetică mai interesantă decât metafora convențională, deoarece ei facilitează folosirea resurselor conceptuale obișnuite în moduri deosebite. Extinderea, elaborarea și compunerea metaforelor sunt modalitățile prin care poeții ne conduc dincolo de limitele modurilor comune de gândire și ne ghidează dincolo de utilizarea cotidiană, automată și inconștientă, a metaforei. Aceste procese fac metafora poetică notabilă și memorabilă. Așadar, metafora e departe de a fi periferică existenței minții. În schimb, ea este fundamentală pentru înțelegerea sinelui, a culturii noastre și a lumii, în general. Prin metaforă, poezia ne exersează mințile astfel încât ne putem extinde capacitățile naturale de înțelegere dincolo de paleta de metafore prin care suntem obișnuși de mici să vedem lumea (Lakoff & Turner, 1989, p. 214).

Poeții și, prin extensie, toți scriitorii, se adresează celor mai importante chestiuni din viețile noastre și ne ajută să ne lămurim aceste chestiuni prin extinderea, compunerea și critica instrumentelor metaforice de bază prin care înțelegem realitatea. Ei reușesc să facă acest lucru prin utilizarea magistrală a proceselor metaforice pe care se bazează sistemele noastre conceptuale. Cu alte cuvinte, potrivit lui George Lakoff și Mark Turner (1989, p. 215), scriitorii pot să facă apel la metaforele obișnuite prin care trăim pentru a ne duce dincolo de ele, pentru a ne face mai perspicace decât am fi dacă am gândi numai în modurile standard. În sfârșit, de vreme ce ne conduc către noi modalități de a percepe lumea, scriitorii sunt artiști ai minții.

2. Un joc de cuvinte și magie: Limbajul figurat la Salman Rushdie

Salman Rushdie, romancierul britanico-american de origine indiană atât de discutat și autorul celor două romane analizate în această teză, „a pornit la drum să fie artist, nu simbol, dar a devenit în scurt timp amândouă” (Rodgers, 2012, p. 1). El a devenit scriitorul internațional ale cărui romane privesc atât postcolonialismul, cât și postmodernismul. De asemenea, el ilustrează o paralelă între tradiția orientală a artei narative și realismul magic occidental, cele două surse principale de inspirație ale propriilor sale povestiri care sfidează de fapt genurile literare.

Ficțiunea lui conține dubla perspectivă, teme hibride și cu fațete multiple oscilând între universul său cultural și una dintre țările sale gazdă. Acesta este unul dintre elementele care au contribuit la stabilirea poziției lui Rushdie ca scriitor postmodern, nu doar postcolonial, pendulând între națiuni, entități culturale și comunități etnice. De fapt, Rushdie a celebrat dintotdeauna acest spațiu ambivalent în interiorul și între națiuni, poziționându-și personajele principale la răscrucea unei noi culturi transnaționale. În termenii săi proprii, perspectiva lui este o „viziune stereoscopică” (Rushdie, 1991, p. 19), de vreme ce îi oferă posibilitatea să examineze în mod simultan două societăți din interior și din exterior.

Rushdie este epitomul artistului migrant, mereu în centrul revendicărilor conflictuale ale unor culturi disparate, dar care reușește să aducă împreună diferite culturi naționale, rase și ideologii într-o simbioză culturală bogată. Scriind despre Orient fiind relocalat în Occident, poziția lui Rushdie ca scriitor devine ambiguă în termenii formelor non-occidentale de narativizare din textele sale, ceea ce înseamnă caracterul său indian ca opus liniilor de descendență de la modernismul și postmodernismul european. Cu toate acestea, concluzia este clară: Rushdie aparține atât Orientului, cât și Occidentului. În același timp, nu este scriitorul unui singur loc, unei singure limbi sau unei singure culturi, întrucât ficțiunea sa revendică locații multiple, limbi și culturi diverse de-a lungul continentelor.

Această multitudine interlingvistică și interculturală își găsește numitorul comun în limba engleză, care „necesită refacere” pentru propriul lui scop, așa cum afirmă în *Imaginary Homelands*: „să cucerim engleza poate însemna să definitivăm procesul eliberării noastre” (1991, p. 17), subliniind motivul pentru care a ales această limbă în scrierile sale.

„Melanj, amestecătură, puțin din aceasta și puțin din aceea, așa intră noutatea în lume. Este marea oportunitate pe care migrația maselor o oferă lumii, iar eu am încercat să o îmbrățișez. Este un cântec de dragoste pentru sinele nostru amestecat”, afirmă Rushdie în

Imaginary Homelands (1991, p. 394). Cu siguranță, noutatea vine mai întâi de toate din limbaj, de vreme ce „o figură de stil poate fi un lucru alunecos: poate fi complexă sau poate fi limpede” (Rushdie, 1991, p. 33).

Jaina Sanga (2001, p. 157) consideră ideea lui Rushdie – „Puțin din aceasta, și puțin din aceea, așa intră **noutatea** în lume” – funcționează ca o **metaforă de control** pentru toate romanele sale, de vreme ce noțiunile de dislocare și ruptură pot fi și ar trebui aplicate în citirea și evaluarea critică a romanelor sale, deoarece sunt semnificative în ceea ce privește construcția noutății. În contextul scrierilor lui Rushdie, idei precum migrația, traducerea, hibriditatea, blasfemia și globalizarea se concentrează în mod metaforic pe chestiuni de ruptură, transgresiune și îmbinare; toate acestea sunt înrădăcinate inevitabil în noțiunea de noutate, însăși această noțiune evidențiind măsura în care aceste metafore sunt cu adevărat interconectate și interdependente.

3. „Inventând pământul de sub picioare” din perspectiva lui Rushdie

În calitate de scriitor care reprezintă conceptul de „alteritate” atât prin viața, cât și prin munca sa, Salman Rushdie abordează în scrierile sale chestiuni de identitate care îi privesc propria viață, ca rezultat al unei experiențe permanente de migrație.

Scriind despre Orient de la o distanță geografică și emoțională considerabilă, fiind rezident în Londra sau New York, Rushdie își recunoaște cu ușurință ambiguitatea afilierilor sale culturale și naționale, îmbrățișând fără nicio dificultate sentimentul de dislocare și de intermediaritate al identității sale ca scriitor migrant. Multe dintre romanele sale se concentrează pe personaje care, exact la fel ca el, au făcut călătoria din India către Anglia sau America. Romanele sale explorează eforturile acestor personaje de a înțelege și exprima propriile experiențe într-o lume în schimbare (Brown, 2011, p. 6).

În consecință, pentru a percepe sensibilitățile ascunse în opera sa, cititorii trebuie să înțeleagă mai întâi faptul că a fi migrant, a fi „celălalt”, înseamnă „să-ți inventezi pământul de sub picioare”. Acesta este motivul pentru care identitatea și alteritatea se cer reconsiderate, în mod special în cadrul ficțiunii postcoloniale, care a explorat ideea de loc; „locul” este mai mult în relație cu identitatea și cu căutarea sau recâștigarea identității, pe când „spațiul” este mai mult în relație cu alteritatea, adică relația cu celălalt.

A scrie înapoi către centru implică o transgresiune spațială și culturală ce anunță o

redefinire a relației dintre identitate și alteritate, identitate și spațiu, identitate și acasă, identitate și departe. Toate acestea conduc la ideea că Salman Rushdie este o oglindă ce reflectă alteritatea, metafora literară împletindu-se cu înțelesurile identității și alterității în scrierile sale.

Capitolul 3: Metafora în traducere. Salman Rushdie – un „traducător” al Indiei

1. Către o Teorie cognitivă a traducerii

Acest capitol se concentrează pe premisele care conduc către o Teorie cognitivă a traducerii, pe chestiuni care vizează rolul traducătorului din punct de vedere cognitiv stilistic, pe procesele de traducere a metaforei și pe variația culturală. În consecință, profilul acestui tip de traducător reiese din această teorie, în calitate de mediator nu doar între două limbi, ci un mediator între două sisteme conceptuale și două coduri culturale.

Contribuția relevantă a lingvisticii cognitive la studiile de traducere reiese mai întâi din așa-numita noțiune experiențială a sensului furnizată de cognitiști, care abandonează noțiunea clasică de adevăr referențial, și evidențiază rolul central al experienței și înțelegerii umane. Această abordare bazată pe experiență aduce împreună gândirea, limba și cultura în contextul cognitiv al vorbitorilor; traducerea devine parte a vieții mentale a participanților, astfel încât factorii pragmatici și socioculturali pot fi integrați în modele cognitive ca parte a contextului cognitiv al interlocutorilor. Ca rezultat, noțiunea de **context** devine în cele din urmă conceptul principal în activitatea de traducere.

Mai mult decât atât, procesul traducerii văzut din perspectivă cognitivă este înzestrat cu suficientă capacitate explicativă pentru a lămuri rolul abilităților cognitive umane, atât în chestiuni lingvistice, cât și în chestiuni de traducere (Rojo & Ibarretxe – Antuñano, 2013, p. 7), dat fiind importanța acestor abilități cognitive și rolul jucat de limbă în procesul traducerii, în relație cu acestea.

Jean Boase – Beier (2014, p. 112) susține faptul că traducerea literară este, în sensul său de bază, traducerea stilului, deoarece stilul transmite atitudini și nu doar informații, întrucât stilul este expresia minții, și literatura însăși este o reflecție a minții. În același timp, stilul este vital de vreme ce atitudinea exprimată în text rezidă în stilul acestuia, fundamentul pentru

angajamentul cititorului stă în stilul textului, și expresia stării cognitive constă în stilul acestuia, de asemenea (mind style). Așadar, este foarte important pentru traducător să fie cât de conștient stilistic este posibil, și să utilizeze stilul ca bază și punct central pentru traducere. De aici importanța stilului în traducerea literară: acesta a fost perceput ca fiind strâns legat de ceea ce face textul să fie unul literar, și în mod automat, de elementul creativ din traducerea literară.

Din moment ce stilul unui text este acela care permite acestuia să funcționeze ca literatură, **traducerea literară poate fi văzută ca traducerea stilului**. Și, în calitate de reflectare directă a alegerilor autorului, stilul poartă înțelesul vorbitorului, atât conștient, cât și inconștient, deci traducerea unui text literar este traducerea unei stări cognitive particulare, așa cum este întruchipată în text. Destul de interesant, datorită rolului traducătorului ca participant activ în crearea unei lecturi textuale, cititori diferiți vor citi același text în mod diferit și vor produce traduceri diferite reflectând aspecte diferite ale minții din spatele textului (Boase – Beier, 2014, p. 114), fapt care evidențiază multiplicitatea și diversitatea în cadrul traducerii.

2. Aspecte lingvistice și culturale în traducere

În ceea ce privește aspectele lingvistice și culturale în traducere, capitolul arată faptul că traducerea metaforei este o problemă care presupune provocări, de vreme ce corespondența sistemelor conceptuale nu e o sarcină ușoară, mai ales când e vorba de metaforă, și potrivirea codurilor culturale nu este nici ea o acțiune lipsită de dificultate.

Metafora conceptuală reflectă și poate influența modul în care oamenii își analizează gândirea. Aceasta înseamnă că un traducător conștient de metaforă și de viziunile moderne care evidențiază centralitatea și omniprezența metaforei, și de modul în care structurează gândirea umană, va fi cu siguranță influențat de aceste cunoștințe, iar aceasta va afecta modul în care el va efectua traducerea.

Metafora este comună tuturor limbilor și culturilor. Deși utilizarea metaforei este fără îndoială universală, alegerea metaforei pentru înțelegerea și interpretarea lumii poate fi cultural specifică: diferite culturi pot interpreta aceeași chestiune folosind metafore diferite, depinzând de tiparele culturale de gândire ale acestora.

Acest fapt conduce către următoarea chestiune: metaforele conceptuale exprimate în limbă pot servi ca un indicator al unei anumite culturi, din moment ce limba este expresia

exterioară a gândirii umane, și este de obicei nuanțată de experiențe individuale sau de dezvoltarea spirituală.

Mai mult decât atât, Zoltán Kövecses a propus **teoria variației metaforei**, bazată pe același fapt că există atât universalitate, cât și variație în metaforele conceptuale pe care oamenii le construiesc, le folosesc și le înțeleg în limbajul cotidian; de asemenea, el a formulat un principiu pe care îl numește „presiunea coerenței în cadrul metaforei” (2014, p. 5) pentru a explica nașterea acestor două fenomene. Teoria sa este o schemă ilustrativă care descrie și completează principiile fundamentale ale Teoriei metaforei conceptuale.

Kövecses vede **contextul** ca jucând un rol cheie atât în producerea, cât și în înțelegerea metaforelor, cu o varietate de factori contextuali responsabili pentru variație în utilizarea metaforei. Astfel, traducerea metaforei aduce cu sine diferite provocări. Chiar dacă două limbi au aceeași metaforă conceptuală, există cel puțin trei posibilități diferite pentru a traduce metafora dintr-o limbă în alta, și, ca rezultat, traducătorul are de ales cea mai adecvată posibilitate: să o traducă folosind fie o metaforă conceptuală identică, fie o metaforă conceptuală similară sau o metaforă conceptuală diferită din limba și cultura țintă.

3. Traducerea în opinia lui Rushdie sau Rushdie ca un „traducător” al culturilor?

Vorbind și scriind despre „oameni traduși” (1991, p. 17) și, mai important, fiind unul dintre ei, Salman Rushdie oferă o definiție a spiritului translatat care redefinește granițele alunecoase ale secolului 21. Traducerea despre care vorbește Rushdie este identitatea eșuată a migrantului, care se traduce pe sine de-a lungul frontierelor lumilor sale, și de asemenea, traduce lumea exterioară prin sine.

Referindu-se la scrierile sale, Rushdie descrie traducerea ca eveniment fundamental de migrație, care survine când migrantul este „purtat de-a lungul” granițelor geografice, replicând înțelesul etimologic al cuvântului „traducător” în mișcarea fizică a corpului: „Adaptarea ca metaforă, ca *purtare de-a lungul*, care este sensul literal provenit din greacă al cuvântului ‘metaforă’, și al cuvântului asemănător ‘traducere’, o altă formă de *purtare de-a lungul*, de data aceasta provenită din latină” (Rushdie, 2021, p. 180).

Ideea de a echivala traducerea cu migrația a devenit o preocupare postcolonială majoră. Cât despre procesul de traducere în sine, se poate spune că problematica traducerii nu

este doar una de natură lingvistică. Este o problemă estetică și ideologică cu o încărcătură bogată legată de istoria literară, în același timp.

Mai mult, Rushdie (1991, p. 17) susține: „Se presupune în mod firesc că întotdeauna ceva se pierde în traducere; eu mă agăț, cu încăpățânare, de noțiunea că ceva poate fi și câștigat”. Prasad (2002, p. 41) explică faptul că acel câștig la care se referă Rushdie este oglindit în limba polenizată și îmbogățită (ca și cultura, de altfel) care rezultă din actul traducerii. Este nu numai un act de *purtare de-a lungul*, ci și de *fertilă aducere împreună*.

Perspectiva conform căreia „însuși actul scrierii este unul de traducere” (Prasad, 2002, p. 55) referitoare la scriitorii britanico-indieni este de asemenea împărtășită de Susan Bassnett și Harish Trivedi (1999), care afirmă că „literatura/cultura postcolonială este traducere”.

Salman Rushdie and Translation (2013) de Jenni Ramone de asemenea împărtășește această perspectivă. Studiul lui Ramone se concentrează pe ideea că „opera lui Rushdie realizează (sau devine) o traducere” care „face ca poveștile să fie respuse pentru un public nou sau într-un moment istoric nou” (2013, p. 3) și aceasta face opera lui Rushdie inseparabilă de actele de traducere.

Perspectiva împărtășită de Susan Bassnett, Harish Trivedi și Jenni Ramone este de asemenea susținută și de traducătoarea română Dana Crăciun (2019, p. 84). Mai întâi, ea afirmă că strategiile folosite de Rushdie în încercările sale de a scrie despre importanța redresării balanței de putere și a rezilienței împotriva practicilor orientalizante sunt similare cu cele folosite de traducătorii literaturii postcoloniale. În al doilea rând, ea compară scrierea literaturii postcoloniale cu un act de traducere și retraducere. În al treilea rând, Rushdie este portretizat ca un scriitor proteic, a cărui operă este un proces constant de traducere și (traducere de sine) menit să redreseze balanța puterii în spațiul hibrid al renegocierilor postcoloniale.

Deși faptul de a-l imagina pe Salman Rushdie ca traducător poate fi văzut ca o idee metaforică, este esențial să înțelegem că, „la fel ca mulți alți scriitori postcoloniali, Rushdie cu adevărat realizează acte de traducere intralingvistică în scrierile sale” (Crăciun, 2019, p. 86).

Potrivit Danei Crăciun (2019, pp. 91-92), Rushdie folosește ceea ce Roman Jakobson numește traducere „intralingvistică”, „interlingvistică” și „intersemiotică”, ca strategii occidentale, și „roopa-antar” (schimbarea formei), „anu-vada” (ceva care urmează) și „bhashanthara” (schimbarea limbii), ca strategii orientale moștenite din sanscrită. Nu numai că opera sa reflectă toate aceste categorii, dar mijloacele specifice pe care le utilizează, cum ar fi intertextualitatea, folosirea schimbării formei, sau faptul că se bazează pe „superputeri” când își creează personajele, stabilesc corespondențe cu adevărat convingătoare.

Așadar, variația culturală în traduceri în engleză și hindi îl fac pe **Salman Rushdie un „traducător” al culturilor**, în mod special al Indiei, în cadrul ficțiunii, din moment ce literatura postcolonială poate fi văzută ea însăși ca traducere.

Capitolul 4: Metodologia cercetării

Capitolul tratează metodele de cercetare și descrie corpul analizat în studiu. Metode cantitative, precum identificarea numerică și inventarierea metaforelor și metonimiilor, precum și chestionarul, sunt îmbinate cu metode calitative, cum ar fi analiza textului, metode de comparare și contrastare a textelor originale cu versiunile lor în română.

În procesul de identificare a cuvintelor referitoare la metaforă, au fost folosite două proceduri: MIP (rezultatul cercetării Grupului Pragglejaz - 2007), respectiv MIPVU (versiunea extinsă a MIP - 2010). În procesul de identificare a cuvintelor referitoare la metonimie, a fost folosită procedura propusă de Eva Biernacka (2013). Chestionarul *Ce înseamnă a fi migrant în ziua de azi?* este metoda finală utilizată pentru a trasa o paralelă între ficțiune și realitate, între personajele lui Rushdie și migrații reali. Datele furnizate de chestionar au fost analizate conform coeficientului de corelație Pearson.

Premisa acestei analize comparative este următoarea: dacă concluziile analizei datelor rezultate din chestionar sunt conforme cu concluziile analizei textului, atunci există o paralelă semnificativă între lumea ficțională a romanelor lui Rushdie și lumea reală a migrațiilor.

Capitolul 5: Problematika romanelor lui Salman Rushdie. Limbajul figurat în traducere

1. *The Ground Beneath Her Feet* – un cântec de dragoste orfic

Scopul acestui capitol este de a prezenta o analiză complexă cognitiv lingvistică privind metafora și metonimia în traducere, ilustrată de exemple din cele două romane: *The Ground Beneath Her Feet* și *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*. Prima parte a acestui capitol din teză este dedicată prezentării generale a celor două romane, cea de-a doua (*The Ground Beneath Her Feet. O analiză a metaforei și metonimiei din perspectiva traducerii*)

constă în analiza primului roman, în timp ce cea de-a treia secțiune (*Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*. O analiză a metaforei și metonimiei din perspectiva traducerii) constă în analiza celui de-al doilea roman. Fiecare analiză are o subsecțiune numită *Metafore ale identității și alterității*. Ultima parte tratează chestionarul *Ce înseamnă a fi migrant în ziua de azi?* și analiza datelor, și se încheie cu subsecțiunea *Discuție și rezultate*.

Analizând limbajul figurat al lui Salman Rushdie, această parte a tezei este cea principală întrucât își propune să demonstreze validitatea premisei și să dea răspunsuri la întrebările de cercetare, încercând în același timp să acopere absența lucrărilor de cercetare în domeniu.

Analiza metaforelor și metonimiilor este abordată din punct de vedere cognitivist, concentrându-se pe cele două tipuri de limbaj figurat ca instrumente conceptuale pe baza cărora este construit universul conceptual al romanelor. Mai mult, capitolul se centrează pe metaforele identității și alterității, de asemenea, de vreme ce acestea sunt reprezentative atât pentru stilul de scriere al lui Rushdie, cât și pentru universal său conceptual. În acest fel, este fabricată o perspectivă a traducerii asupra limbajului figurat utilizat de Rushdie în cele două romane.

În general, *The Ground Beneath Her Feet* este un roman despre iubire și muzică. Recreează mitul lui Orfeu, în timp ce reinventează istoria muzicii rock 'n' roll. Romanul are în centrul său metafora **globalizării** ca una dintre metaforele postcoloniale ale lui Rushdie.

În romanul *The Ground Beneath Her Feet*, Rushdie relatează povestea Vinei Apsara, o faimoasă cântăreață rock cu o voce divină, epică și cu un corp erotic, și a lui Ormus Cama, un compozitor și muzician talentat, cântăreț înăscut și geniu muzical adevărat, care captivează și chiar schimbă lumea prin muzica și povestea lor de iubire. Celebrând puterea muzicii și a iubirii, romanul devine un instrument de meditație asupra „neapartenenței”, o metodă de reimaginare a miturilor antice grecești și indiene, dar și o critică a cultului celebrității.

Umeed Merchant, de asemenea numit „Rai”, amicul din copilărie și ocazional amantul Vinei, este cel care spune tumultoasa poveste de dragoste dintre Ormus și Vina. Acțiunea devine astfel un triumf al iubirii, din moment ce relatează evoluția celor doi protagoniști și a naratorului care, în procesul relatării poveștii prietenilor săi, ne oferă o poveste a propriei sale vieți, de asemenea. El este, poate, adevăratul protagonist al romanului, din acest punct de vedere.

Capitolul demonstrează faptul că există numeroase expresii lingvistice care descriu MUZICA, IUBIREA, VIAȚA, PĂMÂNTUL, DEZORIENTAREA, MOARTEA și CUTREMURELE, pe lângă cele care exprimă IDENTITATEA și ALTERITATEA în romanul *The Ground Beneath Her Feet*. Toate acestea sunt domenii țintă pentru metaforele conceptuale care apar în roman.

Există, de asemenea, două cazuri interesante de metafore conceptuale cu domenii sursă și țintă interșanjabile: metaforele mai mult sau mai puțin convenționale MUZICA ESTE VIAȚĂ și MUZICA ESTE IUBIRE devin mai vii prin schimbarea domeniilor conceptuale – VIAȚA ESTE MUZICĂ și IUBIREA ESTE MUZICĂ.

Așadar, domeniul sursă al MUZICII este folosit pentru a explica domeniul țintă al VIETȚII, și domeniul sursă al VIETȚII este folosit pentru a explica domeniul țintă al MUZICII. În mod similar, domeniul sursă al MUZICII este folosit pentru a explica domeniul țintă al IUBIRII, și domeniul sursă al IUBIRII este folosit pentru a explica domeniul țintă al MUZICII. În acest fel, MUZICA poate fi atât domeniu sursă, cât și domeniu țintă, și este de fapt tema principală a romanului, fapt explicat așadar nu doar din punct de vedere lingvistic, ci și conceptual.

Un exemplu similar este cazul următor: PĂMÂNTUL ESTE O PERSOANĂ și PERSOANA (VINA) ESTE PĂMÂNTUL. Prin urmare, PĂMÂNTUL este atât domeniu sursă, cât și domeniu țintă, la fel ca și PERSOANA.

Faptul că Rushdie utilizează diferite metafore conceptuale cu domenii sursă și țintă interșanjabile arată abilitatea sa de a se juca nu doar cu structuri lingvistice, dar și cu structuri conceptuale. El mănuiește reprezentări cognitive în mod magistral, cu scopul de a-și crea propriul univers conceptual în cărțile pe care le scrie.

Versiunea Antoanetei Ralian în limba română, *Pământul de sub tălpile ei*, devine o traducere de tip cognitiv stilistic, din moment ce transpune stările cognitive ale scriitorului, atitudinea, gândurile și emoțiile acestuia: traducătoarea este conștientă din punct de vedere stilistic și folosește stilul ca bază și punct central pentru traducere.

Faptul că Antoaneta Ralian utilizează adaptarea, transpoziția și modulația, inversiunea și amplificarea, transformă versiunea sa într-o traducere de tip cognitiv stilistic, din moment ce reflectă propriile sale alegeri lingvistice. Ea nu doar reproduce, reconstruiește sau recrează sensul original al lui Rushdie în textul țintă; este de fapt constructorul sensului textului sursă în termenii abordării cognitiv stilistice a traducerii, mai precis, în termenii lui Jean Boase – Beier's (2014).

2. *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights* – „O mie și una de nopți moderne”

Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights este o carte de fantezie inspirată de poveștile tradiționale din Orient, o carte despre conflictele vechi de când lumea care marchează lumea noastră contemporană, un roman care îmbină istorie, mitologie și o poveste de dragoste de dincolo de timp. Poate fi de asemenea numită „O mie și una de nopți moderne”.

Cadrul acțiunii este în New York în viitorul apropiat. Subiectul tratează niște ființe fantastice numite jinni, care vin în lumea oamenilor după o perioadă de separare, și relatează povestea Duniei, Prințesa Fulgerelor, o jinnia specială fascinată de bărbații înțelepți. Povestea nu e doar despre ea, ci și despre urmașii ei în perioada ciudățeniilor, și despre războiul care are loc între lumea oamenilor și lumea jinnilor.

Aceste creaturi fantastice trăiesc o viață de lux în Peristan, numit și Tărâmul Fermecat. Jinnii de sex bărbătesc sunt făcuți din foc, în timp ce jinnia de sex femeiesc sunt făcute din fum. Toți au puteri magice grozave, dar nu și capacități intelectuale la fel de dezvoltate. De aceea, Dunia se dezvăluie ca o jinnia neobișnuită, fiind capabilă de sentimente și având un tip de comportament foarte asemănător cu cel uman.

În romanul *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*, metaforele conceptuale care apar mai des au ca domenii țintă OAMENII, MIGRANȚII, CUVINTELE, POVEȘTILE, ISTORIA, VIOLENȚA, DISTRUGEREA ȘI FULGERELE, alături de IDENTITATE și ALTERITATE.

În ceea ce privește traducerea romanului de Dana Crăciun, *Doi ani, opt luni și douăzeci și opt de nopți*, situația este similară cu traducerea primului roman în discuție, *Pământul de sub tălpile ei*, de Antoaneta Ralian.

Utilizând proceduri de traducere care implică o schimbare în cadrul categoriilor cognitive, precum modulația, versiunea în română a Danei Crăciun de asemenea devine o traducere de tip cognitiv stilistic, din moment ce reconstruiește stări de spirit și procese de gândire din textul sursă, întotdeauna cu conștiința că stările de spirit individuale sunt afectate de influențe sociale și culturale, și adaptează textul în conformitate cu propriul său sistem cognitiv. Așadar, întrucât traducătorul scrie un text nou în traducere, stilul textului țintă este expresia alegerilor traducătorului.

Cu alte cuvinte, atât Antoaneta Ralian, cât și Dana Crăciun realizează traduceri de tip cognitiv stilistic, din moment ce adoptă o „libertate” relativă în calitate de creatori ai unor texte traduse ce se nasc din textele sursă, deci, „scriitori” de texte noi.

Cele două traducătoare văd stilul ca pe o reflecție a minții și reușesc să înțeleagă acea minte și să o recreeze în traducere: conferind importanță citirii minții într-un text, respectiv viziunii asupra textului ca exprimând sentimente, atitudini și stări sufletești, cele două traducătoare le permit cititorilor să le simtă și ei.

3. Analiză comparativă a limbajului figurat în traducere

Tipurile de metaforă utilizate în mod frecvent de Rushdie în ambele romane sunt metaforele personificatoare și metaforele structurale. Există, de asemenea, metafore ontologice, orientaționale și de tip „container”. În ceea ce privește metonimiile, cele mai frecvente sunt metonimiile de tip PARTE PENTRU ÎNTREG. O posibilă explicație pentru frecvența metaforelor personificatoare este aceea că Rushdie dă viață la tot ce e în jurul său, creând agenți asemănători oamenilor peste tot în romanele sale, îmbrățișând realismul magic în același timp.

Limbajul său figurat utilizează multiple exemple de sinestezie, de asemenea. Multe dintre ele sunt legate de domeniile conceptuale HRANĂ ȘI MUZICĂ. În plus, similitudinea efectelor permite cititorului să facă corespondențe conceptuale între cauze pe baza activității metonimiei EFECT PENTRU CAUZĂ, din moment ce, de exemplu, EFECTELE PSIHOLOGICE SUNT IMPACT FIZIC.

În mod evident, precum am menționat mai sus, multe dintre metaforele lui Rushdie exprimă identitatea și alteritatea, aceasta fiind o trăsătură cheie a celor două cărți și o caracteristică generală a întregii opere a lui Rushdie.

De asemenea, ar trebui menționat faptul că metaforele principale folosite de Rushdie în cele două romane sunt **migrația, hibriditatea, traducerea, globalizarea, visele, numele și moartea**. (Metafora religioasă sau blasfemia, absentă din această enumerație, nu apare în acest caz particular.) Ele sunt specifice universului cultural creat în romane și descriu scrierile lui Rushdie ca trăsături fundamentale.

În același timp, Rushdie utilizează tipare specifice care folosesc experiența senzorială pentru a evoca emoții și atitudini: **NOUN 1 (concrete) + OF + NOUN 2 (abstract)**, la fel ca și

tiparele inversate, precum **NOUN 1 (abstract) + OF + NOUN 2 (concrete)**, sau chiar **NOUN 1 (abstract) + OF + NOUN 2 (abstract)**.

În mod similar, el folosește adesea și alte figuri de stil, pe lângă metaforă și metonimie, precum comparația, epitetul, oximoronul, antiteza, personificarea, hiperbola, ironia, sarcasmul, eufemismul, climaxul, enumerația sau zeugma. Iubirea autorului pentru cuvinte poate fi de asemenea văzută în nenumărate **jocuri de cuvinte**, Rushdie lansând provocări cititorului cu jocuri lingvistice fără egal, ca un adevărat vrăjitor ce se joacă cu limbajul.

Ambele romane se concentrează pe **metafore înlănțuite (concatenate)**, având ca domenii țintă: IUBIREA, VIAȚA și MUZICA. Bine cunoscutele metafore conceptuale VIAȚA ESTE O CĂLĂTORIE și IUBIREA ESTE O CĂLĂTORIE, alături de MUZICA ESTE VIAȚĂ și MUZICA ESTE IUBIRE, se îmbină cu metaforele mai vii TRADUCEREA ESTE O CĂLĂTORIE, sau chiar MOARTEA ESTE O CĂLĂTORIE. Cu alte cuvinte, dacă toate elementele cruciale ale simplei noastre existențe sunt atât de profund conectate cu actul CĂLĂTORIEI, atunci pot fi considerate **metafore de migrație**, alături de metaforele propriu-zise ale identității și alterității. Acesta este efectul înlănțuirilor metaforice din discurs în textele lui Rushdie.

Mai mult decât atât, precum am arătat mai sus, metaforele MUZICA ESTE VIAȚĂ și MUZICA ESTE IUBIRE devin mai vii prin schimbarea domeniilor conceptuale – VIAȚA ESTE MUZICĂ și IUBIREA ESTE MUZICĂ. Fiecare schimbare lingvistică implică o schimbare de sens – adică o schimbare conceptuală – așadar procesele de realizare a înțelesului folosite de Rushdie sunt suficient de complexe pentru a crea dificultăți în comprehensiune și mai ales în traducere.

În plus, HRANA și MUZICA sunt folosite ca domenii conceptuale sursă. De exemplu, sunt 8 metafore cu HRANA ca domeniu sursă în romanul *The Ground Beneath Her Feet*, precum: IDENTITATEA ESTE HRANĂ, EVENIMENTELE VIEȚII SUNT O SUPĂ (RECE), PUNCTELE CARDINALE SUNT OUĂ, BOMBAY ESTE UN FEL DE MÂNCARE sau ȚARA ESTE HRANĂ.

MUZICA apare atât ca someniu sursă, cât și ca domeniu țintă în același roman. De exemplu, sunt 7 metafore conceptuale având MUZICA drept domeniu sursă și 31 de metafore conceptuale având MUZICA drept domeniu țintă. IDENTITATEA ESTE MUZICĂ, VIAȚA ESTE MUZICĂ, IUBIREA ESTE MUZICĂ, MAREA ESTE MUZICĂ sunt câteva exemple din prima categorie, iar MUZICA ESTE MISTER, MUZICA ESTE ASPIRAȚIE, MUZICA ESTE CHEIA CĂTRE TĂRÂMURI VRĂJITE, MUZICA ESTE UN MAGICIAN, MUZICA

ESTE UN LOC, MUZICA ESTE O COMOARĂ sunt câteva exemple din cea de-a doua categorie.

În romanul *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*, MUZICA apare doar o dată ca domeniu țintă – metafora personificatoare MUZICA ESTE UN CUCERITOR, și de asemenea, apare o dată ca domeniu sursă – SINELE ESTE MAGICIAN. În mod surprinzător, nu există metafore având domeniul conceptual HRANĂ în acest roman.

Temele importante împărtășite de cele două romane descriu și cuprind contextul **culturii**, de asemenea. Aceasta înseamnă că metaforele cultural specifice și variațiile culturale în traducere pot fi adăugate listei de elemente complexe de mai sus.

În consecință, dat fiind faptul că universul traducerii este în mod evident plin de provocări, găsirea posibilităților de a aduce universul lingvistic și cultural al lui Salman Rushdie în română, prin traducere, trebuie să fie o provocare și mai mare. Romanele lui Rushdie își dovedesc complexitatea în multe feluri, doar dacă luăm în considerare perspectivele nenumărate din care le putem citi și interpreta: există abordări postmoderne, de realism magic, postcoloniale, feministe ale romanelor sale. Aceste aspecte demonstrează, de asemenea, popularitatea scriitorului în rândul cititorilor și calitatea traducerilor romanelor sale în alte limbi.

În ceea ce privește tehnicile de traducere, e notabilă în ambele versiuni românești tendința către **împrumuturi, transpoziție, modulație, naturalizare și adaptare**.

Împrumutul este procedura comună de traducere a cuvintelor cultural specifice și străine, din moment ce deschide o fereastră pentru cititorii țintă către identitatea culturală a Indiei, și în cele din urmă, oferă oportunitatea de a îmbogăți atât textul țintă, cât și limba țintă.

Cât despre traducerea limbajului figurat, procedurile predominante sunt **adaptarea, transpoziția, modulația și traducerea literală**. În orice caz, scopul ultim al traducerilor este să transmită stilul complex al lui Salman Rushdie în traducerile românești.

Una dintre cele mai importante caracteristici ale operei scriitorului este aceea că este scrisă din punct de vedere intercultural. Considerând orizontul personal bogat al autorului și experiențele sale de viață neobișnuite, romanele sale fără îndoială prezintă provocări importante pentru orice traducător, mai ales prin nenumăratele referințe culturale.

Acesta poate fi motivul pentru care cele două traducătoare române – Antoaneta Ralian și Dana Crăciun – tind să folosească strategia de tip **exocentric (foreignization)**, ambele traduceri indicând diferențele lingvistice și culturale ale textului, perturbând codurile culturale care prevalează în limba țintă (Venuti, 1995). Bazată pe păstrarea elementelor cultural specifice ale textului și limbii sursă, (în acest caz limba sursă fiind hindi), strategia de tip exocentric

invită cititorii să se îmbarce într-o călătorie exotică cu destinația îndepărtată India, ca effect, „ducând cititorii la scriitor” și introducându-i într-un spațiu cultural nou.

Păstrând elementele cultural specifice ale textului sursă, traduceri de tip exocentric sunt cât se poate de apropiate de textele sursă. Ele evidențiază diversitatea între diferite culturi și limbi și expun publicul țintă la alte culturi, păstând stilul și referințele culturale ale textelor sursă.

Deși traducerea de tip exocentric poate avea efecte negative asupra cititorilor, creând confuzie prin faptul că îi scoate din zona de confort, evident, nu este cazul acestor două traduceri. Chiar dacă, prin acest tip de traducere, gradul în care traducătorii fac ca textul să fie conform cu cultura țintă este scăzut, aceste două traduceri nu pun probleme în ceea ce privește înțelegerea generală. Nici textul sursă nu face acest lucru (dat fiind faptul că noțiunile din hindi sunt „traduse” în engleză prin tehnica împrumutului de către scriitorul însuși).

Așadar, există o conexiune între împrumut ca tehnică de traducere și strategia de traducere de tip exocentric, rezultând într-o traducere orientată către limba și cultura sursă. Datorită existenței unui continuum exocentric – etnocentric, cele două strategii sunt folosite în paralel, chiar dacă cea de tip exocentric este predominantă. Toate acestea conduc către ideea că traducerea literară este știință și artă în același timp, dezvoltându-se ca o explorare a straturilor din ce în ce mai adânci ale textului sursă, și evident, ale limbii și culturii sursă.

Dar împrumutul și strategia de tip exocentric pot fi puse în relație cu **metafora migrației**, adică **migrația ca metaforă**. Însă pentru Salman Rushdie, migrația nu este doar o simplă metaforă; este un mod de viață. Personajele pe care le creează în cele două romane discutate până acum au ca trăsătură comună sentimentele și emoțiile contradictorii privind intermediaritatea ca mod de viață modern într-o lume în schimbare. Aceasta este concluzia analizei calitative a textelor literare.

3. Analiza datelor: Chestionarul *Ce înseamnă a fi migrant în ziua de azi?*

Considerând analiza lingvistică a celor două romane și a traducerilor acestora în română, metaforele migrației (vezi secțiunile *Metafore ale identității și alterității* din capitolul 5 din teză) joacă un rol crucial în viața și discursul personajelor migrante. Acesta este motivul pentru care teza realizează o paralelă între ficțiune și realitate prin intermediul chestionarului numit *Ce înseamnă a fi migrant în ziua de azi?*

Pentru a face conexiuni între sentimentele și emoțiile migranților reali în ceea ce privește părăsirea meleagurilor natale și integrarea în alte țări, pe de o parte, și personajele migrante ale lui Salman Rushdie, care de obicei au sentimente contradictorii, pe de altă parte, chestionarul a fost aplicat în februarie 2024 pe un eșantion de 30 de persoane având statutul de migranți. Respondenții sunt din România, Sri Lanka, India și Nepal, mai precis 13 români, 14 sri lankezi, 2 indieni și un nepalez. Vârstele lor variază între 20 și 64 de ani. Respondenții sunt 6 femei și 24 de bărbați.

Potrivit **coeficientului de corelație Pearson**, între două seturi de date se stabilesc corelații liniare. Informațiile furnizate până acum au fost analizate conform coeficientului de corelație Pearson, iar rezultatele sunt șase perechi de întrebări corelate între ele.

Prima pereche de date corelează întrebarea 16, anume „Cât de primitoare pentru imigranți este regiunea/țara în care locuiți acum? (Folosiți o scară de la 0 la 5, în care 0 înseamnă *deloc primitoare* și 5 înseamnă *foarte primitoare*)” cu întrebarea 19, anume „Cum ați descrie întreaga dumneavoastră experiență de mutare și integrare în țara în care locuiți acum?”.

Rezultatele arată faptul că există o corelație puternică între cât de primitoare este țara/regiunea gazdă și modul în care descriu experiența de mutare și integrare într-o altă țară. Rezultatul corelației este semnificativ din punct de vedere statistic, înregistrând o valoare a coeficientului p de 0.00. Scorul Pearson este 0.743, ceea ce indică o corelație puternică între cât e de primitoare țara și caracterul pozitiv al experienței mutării și integrării în țara gazdă.

A doua pereche de date corelează întrebarea 7, anume „Este țara în care locuiți acum prima țară în care ați migrat?” cu întrebarea 27, anume „V-ați simțit vreodată ca *o plată fără rădăcini* (Salman Rushdie) în calitate de migrant?”.

Există o corelație puternică, dar indirectă. Se pare că cei care au emigrat în mai multe țări se simt mai degrabă ca *o plată fără rădăcini*. Corelația este semnificativă statistic, cu scorul p de 0.002. Scorul Pearson de -0.548 indică o corelație indirectă între a te simți ca *o plată fără rădăcini* și a fi trăit în mai multe țări.

Cea de-a treia pereche de date corelează întrebarea 7, anume „Este țara în care locuiți acum prima țară în care ați migrat?” cu întrebarea 32, anume „Vă identificați cu următoarea descriere: *o persoană dezrădăcinată și neîn rădăcinată din nou, ca un străin cu picioare fără astâmpăr* (Salman Rushdie)?”.

Există o corelație între identificarea cu descrierea *o persoană dezrădăcinată și neîn rădăcinată din nou, ca un străin cu picioare fără astâmpăr* și faptul că țara în care locuiește persoana în prezent este prima în care aceasta a migrat. Corelația este proporțională, ceea ce înseamnă că oamenii care locuiesc în mai multe țări se simt mai degrabă *dezrădăcinați și*

neîn rădăcinați din nou. Corelația este statistic semnificativă, din moment ce valoarea p este 0.006. Scorul Pearson este -0.489, ceea ce indică o corelație invers proporțională.

Cea de-a patra pereche de date corelează întrebarea 28, anume „V-ați simțit vreodată ca un adevărat străin în calitate de migrant?” cu întrebarea 32, anume „Vă identificați cu următoarea descriere: *o persoană dezrădăcinată și neîn rădăcinată din nou, ca un străin cu picioare fără astâmpăr* (Salman Rushdie)?”.

Cei care s-au simțit cu adevărat străini în calitate de migrați tind să se identifice cu descrierea *o persoană dezrădăcinată și neîn rădăcinată din nou, ca un străin cu picioare fără astâmpăr*. Corelația este semnificativă statistic, cu valoarea p de 0.001. Scorul Pearson este 0.562, fapt ce indică o corelație directă între cele două variabile statistice.

Cea de-a cincea pereche de date corelează întrebarea 33, anume „Vă considerați un *hoinar cu picioare fără astâmpăr* (Salman Rushdie)?” cu întrebarea 39, anume „Vă considerați un neapartenent? (Un neapartenent este o persoană care nu pare să aparțină nici ținutului natal, nici țării sale adoptive)”.

Există o corelație între a te simți ca *hoinar cu picioare fără astâmpăr* și a te simți ca o persoană care nu aparține niciunui loc. Cei care simt că nu aparțin se simt mai degrabă ca un *hoinar cu picioare fără astâmpăr*. Corelația este semnificativă statistic, din moment ce valoarea p este 0.002. Valoarea coeficientului Pearson este 0.550, ceea ce indică o corelație direct proporțională între cele două variabile.

Cea de-a șasea pereche de date corelează întrebarea 38, anume „Sunteți de acord cu următoarea afirmație: *În fiecare generație există unele suflete care s-au născut, pur și simplu, fără nici o apartenență, care au venit pe lume semidetașate, fără legături strânse de familie, țară, națiune sau rasă* (Salman Rushdie)?” cu întrebarea 40, anume „Expresia metaforică *Sinele este o simfonie* (Salman Rushdie) vă caracterizează?”.

Cei care se identifică cu expresia *Sinele este o simfonie* sunt mai degrabă de acord cu afirmația în discuție. Corelația este semnificativă din punct de vedere statistic, cu valoarea p de 0.008. Coeficientul Pearson este 0.473, ceea ce indică o asociere direct proporțională (pozitivă) între cele două variabile.

Rezultatele analizei datelor arată măsura în care migrații sunt diferiți și faptul că raționează și acționează în funcție de contextul lor educațional și cultural, și de asemenea, de statutul socioeconomic. Migrații sunt motivați puternic de țeluri serioase pe care își doresc cu ardoare să le atingă, cred în visurile lor și depun eforturi pentru a le îndeplini. Sunt persoane puternice din punct de vedere psihologic, care depășesc perioadele dificile din viața lor și speră la mai bine.

Întrebarea 31 din chestionar a condus la cele mai interesante constatări, din moment ce răspunsurile dezvăluie câteva metafore conceptuale esențiale pe care migrații reali le folosesc în mod tipic când își descriu viața: VIAȚA DE MIGRANT ESTE O FAZĂ DE VISARE, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O EXPERIENȚĂ CE ÎMBOGĂȚEȘTE, VIAȚA DE MIGRANT ESTE SCHIMBAREA TIPARULUI VIEȚII, VIAȚA DE MIGRANT ESTE A-MI GĂSI LOCUL ÎN LUME, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O CURSĂ, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O PASĂRE ÎN AER/O PASĂRE ÎN CĂUTAREA UNUI NOU CUIB, VIAȚA DE MIGRANT E SĂ-ȚI TRĂIEȘTI VISUL, VIAȚA DE MIGRANT ESTE UN COPAC TRIST TOAMNA, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O CURSĂ ANTRENANTĂ DE CARUSEL, VIAȚA DE MIGRANT ESTE SĂ TRĂIESC CEA MAI BUNĂ VERSIUNE A VIEȚII MELE. Fără îndoială, multe metafore conceptuale au un înțeles pozitiv.

Aceste metafore sunt în concordanță cu celelalte metafore rezultate din celelalte întrebări. Deși acestea sunt atât pozitive, cât și negative, cele mai multe au o conotație pozitivă puternică: MIGRAȚIA ESTE O EXPERIENȚĂ CARE ÎȚI SCHIMBĂ VIAȚA, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O CREȘTERE IMPORTANTĂ, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O PROVOCARE CE INSPIRĂ, VIAȚA DE MIGRANT ESTE UN VIITOR MAI BUN. Alte metafore sunt neutre, precum SĂ-ȚI PĂRĂSEȘTI ȚINUTUL NATAL ESTE SĂ TE ADAPTEZI LA O NOUĂ CULTURĂ, VIAȚA DE MIGRANT ESTE O COMBINAȚIE DE EMOȚII, MIGRAȚIA ESTE SLĂBICIUNE ȘI PUTERE (ÎN ACELAȘI TIMP), în vreme ce cele mai puține au nuanțe negative: VIAȚA DE MIGRANT ÎNSEAMNĂ CHESTIUNI DE IDENTITATE, VIAȚA DE MIGRANT ESTE DOR ȘI TRISTEȚE, VIAȚA DE MIGRANT ÎNSEAMNĂ DOR DE CASĂ ȘI BANI.

În concluzie, paralela între migrații reali și personajele lui Salman Rushdie cu privire la sentimente, emoții și stări sufletești arată faptul că aceștia sunt asemănători. Atât persoanele reale, cât și personajele fictive experimentează de obicei sentimente contradictorii, uneori gândindu-se la viața lor ca fiind mai bună, uneori recunoscând că dorul de casă e ceva real, așa cum unul dintre respondenți și-a descris viața metaforic folosind o expresie oximoronică: „însorită și ploioasă în același timp”.

Cu toate acestea, există o diferență care nu ar trebui trecută cu vederea: dacă personajele lui Rushdie se consideră într-adevăr ca fiind niște neapartenenți, trăind între diferite țări și culturi, puțini migrați reali se consideră în acest fel. Cei mai mulți sunt de acord cu părerea lui Rushdie conform căreia *În fiecare generație există unele suflete care s-au născut, pur și simplu, fără nici o apartenență, care au venit pe lume semidetașate, [...] fără legături strânse de*

familie, țară, națiune sau rasă (PDSTE, p. 80), dar nu se consideră în mod normal ca făcând parte dintr-o asemenea categorie.

Personajele lui Rushdie au într-adevăr sentimente, emoții și stări sufletești contradictorii, ca și migranții reali, de altfel, dar personajele scriitorului celebrează această intermediaritate a vieții lor și dinamica experiențelor pe care le au ca și când acestea ar fi termenii obișnuiți de referință ce privesc VIAȚA ca O CĂLĂTORIE. Se pare că această metaforă conceptuală oglindește mai bine viața unui migrant decât pe aceea a unei persoane care nu-și lasă în urmă ținutul natal.

Dar migrația nu e doar o metaforă, **migrația e traducere**, de asemenea. Dacă migranții sunt „oameni traduși” (Rushdie, 1991, p. 17) și autorul devine un „traducător” al culturilor, mai ales al Indiei, atunci migranții – atât reali, cât și fictivi – pot fi asociați cu cele două strategii – exocentrică (*foreignisation*) și etnocentrică (*domestication*) – în sensul că cei care se integrează în țara adoptivă într-o manieră ușoară simbolizează strategia de tip etnocentric, iar cei care își păstrează vechile tradiții, valori și modul autentic de viață simbolizează strategia de tip exocentric.

Cu alte cuvinte, Rushdie își creează propriile metafore conceptuale în termeni ce amintesc de teoria lui Lakoff: MIGRAȚIA ESTE METAFORĂ și MIGRAȚIA ESTE TRADUCERE. Autorul se joacă nu doar cu forme lingvistice, ci și cu semnificații conceptuale și instrumente cognitive.

Având în vedere toate acestea, există migranți care cred că viața le este bună și că expresia metaforică *Sinele este o simfonie* inventată de Rushdie (TGBHF, p. 75) li se potrivește, în vreme ce alții cred că acest lucru nu se întâmplă. Jumătate din migranții care au completat chestionarul au răspuns afirmativ la acest item, în timp ce cealaltă jumătate au răspuns negativ sau nu au fost siguri. Situația demonstrează o dată în plus cât de diferiți pot fi oamenii în ceea ce privește modul de gândire, comportamentul și atitudinea, în mod special când e vorba despre migranți.

În concluzie, metaforele lui Salman Rushdie din cele două romane sunt sugestive și realiste, din moment ce pot exprima sentimentele, emoțiile și stările sufletești ale oamenilor reali, și sunt, prin urmare, capabile să traducă forme multiple ale realității în ficțiune: Rushdie este într-adevăr un scriitor autentic, care se inspiră din lumea reală și din propria sa experiență de scriitor migrant.

Remarci finale

În concluzie, această abordare deductivă, de la literatură la lingvistica cognitivă, pe de o parte, și de la teorie la exemple care confirmă teoria, pe de altă parte, îmbinate cu teorii ale traducerii, oferă o perspectivă complexă a celor două romane în discuție și are rezultate interesante, precum am arătat mai sus. Acest studiu combină elemente din lingvistica cognitivă, studii de traducere, stilistica cognitivă, studii postcoloniale și culturale, și poate fi utilă pentru studiile de sociolingvistică și cele despre migrația umană.

Versiunile românești ale celor două traducătoare românce – Antoaneta Ralian and Dana Crăciun – pot fi considerate traduceri de tip cognitiv stilistic: ele își concentrează atenția asupra metaforelor conceptuale centrale care evidențiază un mod particular de gândire, traducând stările cognitive ale scriitorului în versiunile românești, din moment ce traducerea literară este în primul rând traducerea stilului.

Traducerile în discuție sunt într-adevăr traduceri bazate pe stil, întrucât sunt acte de interpretare stilistică, luând în considerare diferitele tipuri de trăsături stilistice de limbaj și efectele și implicațiile acestora în textul sursă din perspectivă cognitivă, în termenii lui Boase – Beier (2014) și Ghazala (2018): traducătoarele românce păstrează în minte atât autorul textului sursă, cât și cititorul textului țintă, transpunând idei, gânduri și emoții din textul sursă în textul țintă din punct de vedere sociocultural, ideologic și cognitiv.

Cât despre figurile de stil ale scriitorului, ele sunt în mod cert cultural specifice, îmbinate cu elemente din universul său cultural indo-englez. Când sunt traduse în română, ele își păstrează sensul original, relevanța și eficacitatea numai dacă/atât timp cât își păstrează și înțelesurile culturale. Aceasta este premisa acestei cercetări și se dovedește în final a fi validă.

Scopul principal al acestei teze – de a evidenția rolul jucat de limbajul figurat în cadrul romanelor lui Rushdie *The Ground Beneath Her Feet* și *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights* din punct de vedere al lingvisticii cognitive și al studiilor de traducere – a fost atins, de asemenea. În mod evident, această cercetare poate continua, din moment ce reprezintă punctul de plecare pentru o continuă investigație pe tărâmul lingvisticii cognitive și al studiilor de traducere, de asemenea în relație cu ficțiunea, și, de ce nu, non-ficțiunea lui Salman Rushdie.

Acestea fiind zise, personal, nu sunt de acord cu viziunea conform căreia figura de stil preferată a lui Rushdie este comparația. Consider, în schimb, că metafora este favorita sa, întrucât scriitorul elaborează metafore în mod rafinat și le împodobește atât cât limba engleză

îi oferă posibilitatea, transformându-le în bijuteriile prețioase ale limbajului său figurat. Poetica limbajului său îi conferă șansa de a se imbarca într-o călătorie lingvistică în care metafora este motorul principal.

Deși „este imposibil să scrii despre acest romancier/celebritate/polemist originar din India, rezident în America, cetățean britanic, musulman secularist, postcolonial și globalist fără să fii controversat” (Rollason, 2008, p. 141), Salman Rushdie rămâne un scriitor bine cunoscut a cărui ficțiune este nominalizată pentru premii literare considerabile, care este citit peste tot în lume, un autor studiat în centrele academice, un model care inspiră alți scriitori, un romancier curtat de mulți editori.

Caracterizată prin dualitate, multiplicitate și identități fragmentate, la fel ca și prin fantezie și magie, ficțiunea lui Rushdie se distinge între operele literare postcoloniale și postmoderne, ca rezultat al unei vieți trăite nu într-un loc anume sau în cadrul unei culturi anume, ci în literatură, între diferite genuri și stiluri literare.

Referințe bibliografice selectate

Surse primare A

Rushdie, S. (2000). *The Ground Beneath Her Feet*. Vintage Books.

Rushdie, S. (2016). *Two Years, Eight Months and Twenty-Eight Nights*. Vintage.

Surse primare B

Rushdie, S. (2011). *Pământul de sub tălpile ei* (ediția a doua, traducere din limba engleză și note de Antoaneta Ralian). Polirom.

Rushdie, S. (2015). *Doi ani, opt luni și douăzeci și opt de nopți* (traducere din limba engleză și note de Dana Crăciun). Polirom.

Surse secundare

Limbaj figurat

Biernacka, E. (2013). *The role of metonymy in political discourse*. (Unpublished PhD thesis, Milton Keynes: The Open University).

Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge University Press.

Kövecses, Z. (2014). Conceptual Metaphor Theory and the Nature of Difficulties in Metaphor Translation. In D. R. Miller & E. Monti (Eds.), *Tradurre Figure/Translating Figurative Language* (pp. 25-41). AMSActa.

Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press.

Lakoff, G. & Turner, M. (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. The University of Chicago Press.

Peña-Cervel, M. S. & Ruiz de Mendoza Ibáñez, F. J. (2022). *Figuring out Figuration. A cognitive linguistic account*. John Benjamins Publishing Company.

Pragglejaz Group (2007). MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse, *Metaphor and symbol* 22(1), Lawrence Erlbaum Associates, 1-39.

Steen, G. J., Dorst, A. G., Herrmann, J. B., Kaal, A. A., Krennmayr, T. & Pasma, T. (2010). *A method for linguistic metaphor identification: From MIP to MIPVU*. John Benjamins.

Traducere

Boase – Beier, J. (2014). *Stylistic Approaches to Translation*. Routledge.

Bassnett, S. & Trivedi, H. (Eds.). (1999). *Post-colonial Translation: Theory and Practice*. Routledge.

Crăciun, D. (2019). A Portrait of the Writer as a Translator: Salman Rushdie and the Challenges of Post-colonial Translation. *American, British and Canadian Studies* (32). Lucian Blaga University Press, 83-107.

Ghazala H. S. (2018). The Cognitive Stylistic Translator, *Arab World English Journal for Translation & Literary Studies*, 2(1), DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awejtls/vol2no1.1>

Hong, W. & Rossi, C. (2021). The Cognitive Turn in Metaphor Translation Studies: A Critical Overview. *Journal of Translation Studies*, 5(2), 83-115. Chinese University Press. hal-03342406.

Prasad, J. V. (2002). Writing translation: the strange case of the Indian English novel. In S. Bassnett & H. Trivedi (Eds.), *Post-colonial translation* (pp. 41-57). Routledge.

Rojo, A. & Ibarretxe – Antuñano, I. (Eds.). (2013). *Cognitive Linguistics and Translation. Advances in Some Theoretical Models and Applications*. De Gruyter Mouton.

Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge.

Salman Rushdie

Ramone, J. (2013). *Salman Rushdie and Translation*. Bloomsbury.

Rodgers, B. F. (2012). On Salman Rushdie. In B. F. Rodgers (Ed.). *Critical Insights: Salman Rushdie* (pp. 3-17). EBSCO Publishing.

Rollason, C. (2008). [Review of *Salman Rushdie. Contemporary World Writers*, by A. Teverson]. *Atlantis*, 30(2), 141–146. <http://www.jstor.org/stable/41055332> (vizitat pe data de 18 februarie 2024).

Sanga, J. C. (2001). *Salman Rushdie's Postcolonial Metaphors: Migration, Translation, Hybridity, Blasphemy, and Globalization*. Greenwood Press.

Non-ficțiune de Salman Rushdie

Rushdie, S. (1991). *Imaginary Homelands*. Granta Books.

Rushdie, S. (2021). *Languages of Truth*. Random House.